

ВИЗНАННЯ І ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ СУДІВ У ФРАНЦІЇ

Н.В. Буковецька

*здобувач кафедри міжнародного права,
юрист-міжнародник, магістр міжнародного права,
Львівський національний університет ім. Івана Франка*

Постановка проблеми. Важливо звернути увагу на те, що сьогодні всі держави мають істотний вплив інтеграційних процесів. У цьому контексті набувають рішення іноземних судів та їх визнання іншими державами, зазначене стосується і Франції. Отже, задекларована проблема потребує нагального дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З'ясуванням питань щодо визнання і виконання рішень іноземних судів займалися: М.М. Богуславський, В.Л. Чубарев, Г.К. Дмитрієва, Є.М. Грищенко тощо. Проте ця проблема щодо Франції не підлягала дослідженню.

Мета статті. Дослідити визнання і виконання рішень іноземних судів у Франції.

Основні результати досліджень. Сьогодні всі країни відчувають у більшій чи меншій мірі вплив інтернаціоналізації, інтеграції, які відбуваються у світі. Громадяни однієї країни все частіше стають суб'єктами цивільних (приватних) правовідносин, що виникають за межами держави їх громадянства, чи постійного їх місця проживання, – це і зростання кількості інтернаціональних шлюбів, і питання спадкування, розподілу власності, укладення приватноправових угод, трудова міграція тощо. З розвитком таких правовідносин ускладнюється механізм вирішення спорів, які виникають щодо зазначених правовідносин. Адже розглядувані спори носять інтернаціональний характер. Оскільки найефективнішим засобом вирішення спорів є судовий розгляд, то особливої уваги заслуговують питання регулювання зазначених спорів у судовому порядку, зокрема цікавим і водночас проблемним є питання визнання і виконання рішення, яке винесено в одній країні і підлягає виконанню на території іншої.

Значної уваги у доктрині міжнародного приватного та цивільного процесуального права присвячено дослідженню питання визнання і виконання рішення іноземного суду. У працях представників української та російської доктрини міжнародного приватного права цій проблемі присвячена частина досліджень з міжнародного цивільного процесу, який структурно входить до особливої [1, с. 31-32] чи спеціальної [2, с. 35] частини міжнародного приватного права. Варто зазначити також іншу позицію, якої притримується Г.К. Дмитрієва, що норми міжнародного цивільного процесу не є міжнародно-правовими нормами, з чого можна зробити висновок, що міжнародний цивільний процес не є структурною частиною міжнародного приватного права [3, с. 33-35].

Відмінна ситуація щодо місця питання визнання і виконання рішень іноземних судів спостерігається у Франції. Так як міжнародне приватне право Франції складається з таких блоків як «конфлікт законів», «конфлікт юрисдикцій», «правове становище іноземців» та «громадянство», відповідно визнання та виконання рішень іноземних судів досліджується у рамках «конфлікту юрис-

дикцій» Такий підхід видається цілком слухним, беручи до уваги теорію територіальної юрисдикції держави.

Кожна держава має свою юрисдикцією, що зумовлюється суверенністю її влади (законодавчої, виконавчої, судової) у межах своєї території, де вона має абсолютну юрисдикцію. І відповідно кожна держава володіє імунітетом від юрисдикції іншої держави, що захищається нормами міжнародного права. У процесі міжнародної співпраці, на основі укладених міжнародних договорів абсолютна юрисдикція держави може бути обмежена. Саме це і має місце у випадку виконання і виконання рішення, винесеного судом іноземної держави. Але перед тим, як обмежити абсолютну юрисдикцію держави міжнародно-правовими засобами, все ж виникає явище «конфлікту юрисдикцій», коли одна держава виявила волю поширити свою юрисдикцію на територію держави, де має місце юрисдикція іншої держави. Також потрібно відзначити, що така проблема регулюється не тільки міжнародно-правовими засобами (нормами). Внутрішнє законодавство держав також регулює питання, пов'язані з визнанням і виконанням рішень іноземних судів.

Під поняттям «конфлікт юрисдикцій» розуміють сукупність проблем, породжених вирішенням у судовому порядку приватноправових міжнародних спорів (цивільних, торговельних, але не публічних). «Конфлікт юрисдикцій» має важливе значення, оскільки перед тим, як визначити, яке право підлягає застосуванню для вирішення спору, суд має визначити підсудність саме йому цієї справи, а не іноземному [4, с. 7].

Як зазначають французькі дослідники виникнення «конфлікту юрисдикцій» пов'язане з відсутністю окремої міжнародної юрисдикції (міжнародних інституцій) для розгляду міжнародних приватноправових спорів: такі справи розглядають національні суди, і тільки право держави, суд якої буде розглядати справу, визначає коли і за яких умов дана справа підлягає розгляду саме в цьому суді. Також «конфлікт юрисдикцій» має місце, коли йде мова про визнання і виконання судового рішення однієї держави в іншій. Питання визнання і виконання судового рішення, прийнятого в іноземній державі, надання йому сили є виключною компетенцією держави, підпадає під її національну юрисдикцію [4, с. 491; 5, с. 104; 6].

Отже, стає зрозумілим, що поняття «конфлікт юрисдикцій» є ширшим, виникає набагато швидше, ніж постає проблема визнання і виконання іноземного судового рішення.

Для того, щоб вирішити проблему, пов'язану з «конфліктом юрисдикцій», укладаються міжнародні договори, хоча поряд з ними існують і національно-правові засоби регулювання, які можна трактувати як засоби обмеження абсолютної юрисдикції держави.

Питання визнання і виконання рішень іноземних судів стало предметом правового регулювання ряду міжнародних договорів Франції як двосторонніх (з Марокко, Польщею, Сенегалом та з іншими державами), так і багатосторонніх (Брюссельські конвенції, Луганська конвенція).

У французькій доктрині визнання і виконання рішень іноземних судів поряд із поділом міжнародних договорів на дво- та багатосторонні все ж перевага надається іншій класифікації. Як зазначає французький дослідник П. Курб, у цій сфері укладаються подвійні (предметом регулювання яких є повноваження

судів договірних держав у випадку розгляду справ з іноземним елементом, а також визнання і виконання іноземних судових рішень) та прості договори (які стосуються тільки визнання і виконання) [5, с. 94].

Кількість простих договорів усе ж переважає над подвійними, особливо їх кількість зросла в останні тридцять років (це і численні договори з африканськими франкомовними країнами, і європейськими партнерами, і Гаазька конвенція від 1 лютого 1971р., яка ще не є чинною для Франції [7, с.12]).

До подвійних договорів, укладених Французькою Республікою, відносять Брюссельську конвенцію (відому як «Брюссель -I») про юрисдикцію та приведення до виконання судових рішень з цивільних та комерційних справ[8, с. 14]. Ця конвенція була підписана 27 вересня 1968 року, набрала чинності 1 лютого 1973 року. Учасниками є країни-члени Європейського Союзу. Завданням Брюссельської конвенції було створення єдиного європейського простору для судового вирішення спорів економічного характеру, що було передбачено Римським договором 1957 року.

Оскільки не всі європейські країни є членами ЄС, тому для регулювання відносини між країнами-членами Європейського союзу та країнами-членами Європейської асоціації вільної торгівлі (Ісландія, Норвегія та Швеція) 16 вересня 1988 року була підписана Луганська конвенція про юрисдикцію та приведення до виконання судових рішень з цивільних та комерційних справ [9, с. 33]. Зміст цієї конвенції був розроблений у відповідності до Брюссельської конвенції, і навіть більше – майже повністю відповідає йому.

Оскільки Брюссельська конвенція 1968 року стосувалася судових рішень з цивільних та комерційних справ, то з метою створення єдиного європейського простору і для судового вирішення сімейно-правових спорів (укладення шлюбу та його розірвання) 28 травня 1998 року між країнами-членами Європейського Союзу було підписано ще одну Брюссельську конвенцію («Брюссель-II»).

29 травня 2000 року в межах Європейського Союзу було прийнято регламент, який був покликаний замінити Брюссельську конвенцію 1998 року. Така ж процедура була застосована і до Брюссельської конвенції 1968 року: був прийнятий 22 грудня 2000 року Регламент № 44/2001 [10, с.10], який її замінив, перетворивши міжнародне договірне право країн-членів у право ЄС. Отже, зараз питання визнання і виконання іноземних судових рішень між країнами-членами ЄС регулюється не Брюссельськими конвенціями, а відповідними регламентами. Хоча варто зазначити, що є і виняток – Данія, для цієї країни Брюссельська конвенція 1968 року залишається чинною. Тому відносини щодо визнання і виконання судових рішень, коли однією зі сторін буде Данія, а іншою – країна-член ЄС, будуть регулюватися Брюссельською конвенцією, але аж ніяк не регламентом.

Отже, питання визнання і виконання іноземних судових рішень у Франції регулюється двосторонніми міжнародними договорами, регламентами ЄС, які замінили Брюссельські конвенції (щодо рішень судів країн-членів ЄС), Брюссельською конвенцією 1968 року (щодо рішень датських судів), а також внутрішнім правом. Щодо внутрішнього права, то питанню визнання і виконання рішень іноземних судів присвячено ряд статей Цивільного кодексу Франції, Цивільно-процесуального кодексу Франції, а також численна судова практика (зокрема рішення колегії Касаційного суду у цивільних справах), яка є важливим джерелом міжнародного приватного права Франції.

Пріоритетність щодо правового регулювання визнання і виконання рішень іноземних судів надається міжнародним нормам над національними. Серед міжнародних норм більшою мірою це питання регулюється міжнародними договорами. Якщо питання визнання і виконання рішення іноземного суду не врегульовано міжнародними договорами Франції, чи не регулюється регламентами ЄС (т.з. «Брюссель-І», «Брюссель-ІІ»), то в такому разі надання екзекватури (надання рішенню іноземного суду сили рішення своєї держави) буде визначатися внутрішнім правом Франції, зокрема судовою практикою.

Так, у випадку Франції та України немає діючого міжнародного договору між цими державами, який би регулював питання визнання і виконання рішень іноземних судів, але все ж практика визнання і виконання спостерігається. Відповідно до ст. 390 ЦПК України практика визнання і виконання рішення суду Французької Республіки в Україні ґрунтується на принципі взаємності або домовленості *ad hoc*. У Франції для надання екзекватури не вимагається взаємності з боку іноземної держави щодо примусового виконання рішення французького суду. Тому при вирішенні питання визнання і виконання рішення суду України визначальним буде не принцип взаємності, а відповідність рішення суду України умовам, закріпленим у законодавстві Франції. Як зазначає Касаційний суд Франції, суд при вирішенні питання надання екзекватури має перевірити наявність необхідних умов, а саме: чи винесене іноземне рішення компетентним судом; чи були дотримані ним обов'язкові правила цивільного судочинства; чи не буде примусове виконання рішення порушувати публічний характер; і чи відсутній обхід закону [11, с.14]. Разом з тим міжнародний договір може значно спростити процедуру та умови визнання і надання дозволу на виконання.

Висновок. Для усунення проблем, які сьогодні виникають з виконанням рішень судів України у Франції, потрібно укласти міжнародний двосторонній договір, який регулював би це питання або приєднатися країнам до Гаазької конвенції про визнання і виконання іноземних судових рішень у цивільних і торговельних справах від 1 лютого 1971 р., а також, як зазначає С.Я. Фурса, шляхом подолання цієї проблеми є приєднання України до Луганської конвенції 1988 р. [12, с. 25].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Богуславський М.М.* Международное частное право : учебник. – М. : Юристь, 2005. – 606 с.
2. *Чубарев В.Л.* Міжнародне приватне право: навчальний посібник. – К. : Інститут законодавства ВРУ. 2006. – 608 с.
3. Международное частное право. Ученик / Под ред. Г.К. Дмитриевой. – ПБОЮЛ Грищенко Е.М., 2001. – 656 с.
4. *Loussouarn Y., Bourel P.* Droit international priv, 5e-d., 1996. – 754 p.
5. *Courbe P.* Droit international priv, 2007. – 283 p.
6. Conflicts de jurisdiction. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://www.lexinter.net/JF/conflicts_de_jurisdiction.htm
7. Convention du premier février 1971 sur la reconnaissance et l'exécution des jugements étrangers en matière civile et commerciale. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://www.hcch.net/index_fr.phpact=conventions.status&cid=78

8. Convention de Bruxelles concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/fr/artidx/b-artidx.htm>

9. Convention de Lugano concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/fr/artidx/l-artidx.htm>

10. Legislation communautaire en vigueur. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://admi.net/eur/loi/leg_euro/fr_301R0044.html

11. Conditions de la reconnaissance et de l'exécution en France des jugements étrangers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : http://www.lexinter.net/JF/effets_en_france_des_jugements_etrangers.htm

12. Міжнародний цивільний процес України : Навчальний посібник. Практикум / За ред. д.ю.н. проф. С.Я. Фурси. – К. : КНТ 2010. – 328 с.

Буковецька Н.В. Визнання і виконання рішень іноземних судів у Франції

Стаття присвячена проблемі визнання і виконання рішень іноземних судів на території Французької Республіки. Особлива увага звертається на проблему конфлікту юрисдикцій, яка виникає у випадку визнання і виконання рішень іноземних судів. Аналізуються чинні міжнародні договори Французької Республіки, укладені для врегулювання цього питання, та внутрішнє законодавство.

Ключові слова: визнання і виконання рішення іноземного суду, міжнародний цивільний процес, конфлікт юрисдикцій.

Буковецкая Н.В. Признание и исполнение решений иностранных судов во Франции

Статья посвящена проблеме признания и исполнения решений иностранных судов на территории Французской Республики. Особое внимание уделяется проблеме конфликта юрисдикции, которая возникает в случае признания и исполнения решений иностранных судов. Анализируются действующие международные договоры Французской Республики, приняты для урегулирования этого вопроса, и внутреннее законодательство.

Ключевые слова: признание и исполнение решения иностранного суда, международный гражданский процесс, конфликт юрисдикций.

Bukovetska N. The recognition and the execution of foreign courts decisions in France

The report is dedicated to the problem of the recognition and the execution of foreign courts decisions on the territory of France. The special attention is applied to the problem of conflict of jurisdiction, which emerges in the case of the recognition and the execution of foreign courts decisions. The current international treaties of French Republic, which are concluded to regulate this question, and the internal legislation are analysed.

Key words: recognition and execution of foreign court decision, international civil process, conflict of jurisdiction.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2011.